

21.2.2018

EOAK/383/2018

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Notari Kaisu Lehtikangas

ENNALTA ILMOITTAMATON TARKASTUS: PORTSAKOTI

Tarkastuspöytäkirja

Aika: 26.1.2018

Paikka: Portsakoti, tehostettu palveluasuminen
Puutarhakatu 39, 20100 Turku

Läsnä: Oikeusasiamiehen kansliasta:
Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Pirkko Äijälä-Roudasmaa
Notari Kaisu Lehtikangas

Portsakodista
Yksikön esimies - - -

TARKASTUKSEN TARKOITUS

Oikeusasiamiehen kanslian edustajat esittivät eduskunnan apulaisoikeusasiamies Maija Sakslinin antaman määräyskirjan tarkastuksen suorittamista varten ja kertoivat lyhyesti apulaisoikeusasiamiehen tehtävistä.

Perustuslain 109 §:n 1 momentin nojalla oikeusasiamies valvoo, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset ja virkamiehet noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Lisäksi hänen valvontaansa kuuluvat muutkin, jotka hoitavat julkista tehtävää. Oikeusasiamies seuraa erityisesti, että hyvä hallinto sekä perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 5 §:n mukaan oikeusasiamies toimittaa tarpeen mukaan tarkastuksia perehtyäkseen laillisuusvalvontaansa kuuluviin asioihin. Erityisesti hänen on toimitettava tarkastuksia vankiloissa ja muissa suljetuissa laitoksissa valvoakseen niihin sijoitettujen henkilöiden kohtelua.

Tarkastuksen yhteydessä oikeusasiamiehellä ja hänen määräämällään eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian virkamiehellä on oikeus päästä valvottavan kaikkiin tiloihin ja tietojärjestelmiin sekä oikeus keskustella luottamuksellisesti tarkastuskohteen henkilökunnan sekä siellä palvelevien tai sinne sijoitettujen henkilöiden kanssa.

Vanhuksille ympärivuorokautista palveluasumista tarjoavissa yksiköissä halutaan selvittää vanhusten saaman hoivan ja hoidon ihmisarvoa kunnioittavaa luonnetta, ja sitä, että kunnat huolehtivat myös heikommassa asemassa olevien kuntalaisten perustuslain 19 §:n mukaisesti oikeudesta sosiaaliturvaan ja huolenpitoon.

Vielä kerrottiin, että eduskunnan oikeusasiamies on nimetty YK:n epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan tarkoittamaksi kansalliseksi valvontaelimeksi. Tässä ominaisuudessa oikeusasiamies tekee tarkastuksia kaikkiin niihin paikkoihin, joissa voidaan kohdistaa rajoitteita. Uusi tehtävä mahdollistaa esimerkiksi ulkopuolisten asiantuntijoiden käyttämisen tarkastuksilla.

YK:n vammaisyleissopimuksen ratifioinnin myötä (10.6.2016) eduskunnan oikeusasiamiehestä on tullut osa yleissopimuksen 33 artiklan 2 kohdan mukaista rakennetta, jonka tehtävänä on edistää, suojella ja seurata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Tämän vuoksi oikeusasiamies kiinnittää tarkastuksilla erityistä huomiota vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden toteutumiseen, rajoitustoimenpiteiden käyttöön, osallistumisen mahdollisuuksiin sekä toimitilojen esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyviin seikkoihin. Vammaisyleissopimuksen piiriin voidaan katsoa kuuluvan muun muassa muistisairaat henkilöt.

Tarkastus tehtiin ennalta ilmoittamatta.

Tarkastuksen tarkoituksena oli tutustua Turun kaupungin ylläpitämän Portsakodin tarjoaman tehostetun palveluasumisen sisältöön ja laatuun.

YLEISKUVAUS TARKASTETTAVASTA KOHTEESTA

Portsakoti sijaitsee Turun keskusta-alueella. Uudisrakennus on rakennettu vuonna 2006. Portsakodissa on tehostetun palveluasumisen osasto, kaksi terveydenhuollon laitoshoittoa antavaa osastoa, lyhytaikaisosasto ja ryhmäkoti muistisairaille.

Tehostetussa palveluasuminen on tarkoitettu ympärivuorokautista hoivaa tarvitseville henkilöille.

ASUKKAAT

Tehostetussa palveluasumisessa on 23 paikkaa, joista 19 on yksiöitä ja kaksi kaksiota. Kaksioissa on asunut pariskuntia, mutta nyt kummassakin on vain yksi asukas. Asukkaita on yhteensä 21. Kaikilla asukkailla on oma huone omalla kylpyhuoneella. Huoneessa on myös jääkaappi, mikroaaltouuni, hella ja astinpesukone. Asuminen perustuu vuokrasopimukseen.

Tarkastushetkellä asukkaista on seitsemän miehiä ja 14 naisia ja ikäjakauma on 65–96 vuotta. Yksi asukkaista on äidinkieleltään ruotsinkielinen (osaa suomea) ja muut suomenkielisiä. Yksikön esimiehen mukaan kaikki työntekijät eivät osaa ruotsia. Täysin sokeita tai kuuroja ei tarkastuksen aikana ollut ketään. Asukkaissa on sekä yhden että kahden työntekijän hoidettavia. Monella asukkaalla on tavallinen pyörätuoli, muutamalla on käytössä geriatrinen hoivatuoli ja yhdellä sähköpyörätuoli.

PALVELUT

Terveydenhoito

Portsakodissa käy joka maanantai ostopalvelulääkäri, joka on sisätautien erikoislääkäri. Lääkäri tapaa sekä työntekijöitä, että tarvittaessa asukkaita. Lääkkeet hankitaan paikallisesta apteekista ja jaetaan keskiviikkoisin dosetteihin. Asukkaan kaikki lääkkeet säilytetään omassa lukollisissa lääkekaapeissaan, paitsi sairaanhoitajien huoneen lääkekaapissa säilytetään opioidilaastarit ja tabletit, joita annostellaan listanmukaisesti ja johon on pääsy vain sairaanhoitajalla ja esimiehellä. Huumausaineiksi luokiteltavat lääkkeet kakkoskerroksen varaston lukollisessa lääkekaapissa. Esimies kertoi, että erilaisia kolmiolääkkeitä käytettiin hänen mielestään varsin runsaasti. Lääkäri tarkastaa lääkelistan vuositarkastuksen yhteydessä. Kivun hoito yksikössä on huomioitu hyvin.

Suun hygieniä ja terveys

Asukkaiden hampaat pestään aamuin ja illoin ja hammashygienisti käy paikalla kerran vuodessa. Suun- ja hampaiden päivittäisestä hoidosta tehdään kirjaus hoito- ja palvelusuunnitelmaan. Asukkaiden hammashoito tapahtuu kunnallisessa hammashoitolassa.

Fysioterapia / kuntoutus

Tehostetun palveluasumisen yksikössä on nimetty fysioterapeutti, joka antaa tarvittaessa myös yksilökohtaista fysioterapiaa. Fysioterapia on maksutonta. Lisäksi osastolla on ryhmämuotoista kuntoutusta.

Henkilökohtainen hygienia

Asukkaat käyvät suihkussa kerran viikossa ja tarvittaessa useamminkin. Portsakodissa on yksi yhteinen sauna ja tehostelun palveluasumisen saunapäivä on tiistaisin. Saunatiloissa oli kaksi löylyhuonetta, joista toiseen mahtui suihkutuolilla ja pesulaverilla.

Yksikön esimiehen mukaan asukkaat viedään vessaan useamman kerran päivässä. Vaippojen käytöstä tehdään asukkaille vaippapäätös. Vaippojen määrissä on rajoituksia, viisi vaippaa vuorokaudessa, mutta käytännössä tarpeenmukaisia vaippoja on tarjolla riittävästi.

Ateriat, nesteytys

Portsakodin alakerrassa on jakelukeittiö ja kahvio ja sen yhteydessä ruokasali. Ateriat tulevat yksityiseltä palveluntuottajalta Arkea Oy:ltä. Yksikön esimiehen mukaan tehostetun palveluasumisen asukkaat syövät pääsääntöisesti kaikki ateriat paitsi iltapalan ruokasalissa. Asukkailta kysytään muun muassa mielipiteitä heidän suosikkiruuuistaan. Jos asukas tarvitsee pehmeää, sileää tai soseutettua ruokaa, niin ruoka-aineet tarjoillaan erillisinä.

Ulkoilu/virkistys

Osaston asukkailta kysellään halukuutta lähteä ulkoilemaan, mutta esimiehen mukaan asukkaat eivät ole kovin innokkaita ulkoilemaan talvisin. Kesällä juodaan usein iltapäiväkahvit ulkona. Asukkaita ulkoiluttavat omaiset ja työntekijät sekä vapaaehtoiset, joita käy päivittäin. Esimiehen mukaan ulkoilusta kuuluu tehdä kirjaus hoito- ja palvelusuunnitelmaan. Kaikilla asukkailla ei ole aina sopivia ulkoiluvaatteita, mutta Portsakodissa on lahjoitusvaatteita, joita voidaan tarvittaessa käyttää. Osaston kerroksessa on lisäksi iso katettu parveke.

Esimiehen mukaan jokaisen asukkaan omahoitajalla on puolituntia viikossa aikaa varattuna asukkaalle. Keskustelun mukaan asukkaat ja omahoitajat ovat käyneet esimerkiksi ostoksilla, ravintolassa tai ulkoilemassa.

Portsakodin yhteydessä on aidattu piha-alue, jossa on muun muassa grilli ja istuimia ja pihalla voidaan riipustaa pyykkiä kuivumaan asukkaiden kanssa. Pääoven luona etupihalla on myös penkkejä. Portsakodissa on virikeohjaaja ja siellä järjestetään esimerkiksi bingoa, karaokea ja mölkkyä. Talossa on käytössä niin sanottu kamupyörä, joka on kolmipyöräinen polkupyörä ja jossa kaksi henkilöä istuu vierekkäin ja pyöräilee. Työntekijä ja asukas voivat käydä yhdessä pyöräilemässä.

Vammaisten henkilöiden oikeudet

Portsakoti on sisätiloiltaan esteetön ja pääoven edessä oleva etupiha on tasamaata. Portsakodin vieressä Puutarhakadulla on bussipysäkki, mutta kadulta on jyrkähkö alamäki talon

etupihalle. Mäessä on kaide tien reunassa ja esimiehen mukaan tien huoltamiseen panostetaan erityisesti talvella ja liukkaalla. Talon toisesta päästä on myös kulku etupihalle ja ovelle ja siellä tie on tasamaata.

Esimiehen mukaan Portsakodin fysioterapeutti on suorittanut esteettömyyteen liittyvän koulutuksen ja talossa on tehty parannuksia. Tehostetussa palveluasumisessa kaikilla asukkailla on käytössään hälytyslaitteet.

Itsemääräämisoikeus ja rajoitustoimenpiteet

Rajoitustoimenpiteistä on käytössä haaravöitä sekä sängynlaidat ja hygienihaalari. Esimiehen mukaan asukkaat pyytävät useasti itse, että sängynlaitaa nostetaan ylös turvallisuuden lisäämiseksi. Rajoitustoimenpiteistä keskustellaan asukkaan ja omaisen kanssa ja niistä päättää lääkäri. Rajoitustoimenpiteet kirjataan Pegasos-ohjelmaan ja rajoituksia arvioidaan säännöllisesti.

Hoito- ja palvelusuunnitelmat, päivittäiskirjaukset

Kun uusi asukas tulee tehostettuun palveluasumiseen, niin hänelle tehdään RAI-arvio ja hoito- ja palvelusuunnitelma. Niin kutsutuissa tupareissa eli hoitokeskustelussa on mukana yksikön esimies, sosiaaliohjaaja, oma hoitaja, asiakas ja omainen. Tarkoituksena on, että RAI-arvio tehdään yhdessä asukkaan ja omaisten kanssa. Omaisia pyritään muutoinkin ottamaan huomioon hoidossa ja esimerkiksi lääkemutoksista sovitetaan omaisille. RAI-arviointi tehdään asukkaalle puolenvuoden välein. Hoito- ja palvelusuunnitelmaa arvioidaan puolen vuoden välein tai tarvittaessa useamminkin.

Saattohoito

Tehostetussa palveluasumisessa asukkaan on tarkoitus elää elämänsä loppuun saakka. Sairaanhoidaja on aloittanut vuoden kestävän saattohoitokoulutuksen ja yleisiä koulutuksia järjestetään muullekin henkilökunnalle. Seurakunta on myös kouluttanut vapaaehtoisia saattohoitajia. Esimiehen mukaan kuolevan asukkaan vuoksi ei voi saada lisähenkilökuntaa, mutta työvuoroja voidaan järjestää.

Portsakodissa on kylmäsäilytystilat kahdeksalle vainajalle ja pieni kappeli, jossa voidaan järjestää hyvin pienimuotoisia hartaus- ja siunaustilaisuuksia.

HENKILÖKUNTA

Tehostetun palveluasumisessa työskentelee kaksi sairaanhoitajaa, yksi kodinhoitaja, 11 lähihoitajaa ja yksi työllistetty. Henkilömitoitus on 0,71. Aamussa ja illassa on töissä neljä henkilöä ja yössä yksi lähihoitaja, joka vastaa myös Elsekodin asukaista. Vanhusten asumispalveluissa on käytettävissä päivystävä sairaanhoitaja. Päivystävä sairaanhoitaja tulee tarvittaessa käymään lähihoitajan avuksi. Myös muilta Portsakodin osastoilta saa apua tarvittaessa.

Sosiaaliohjaaja on paikalla maanantaisin, jolloin hän tapaa asukkaita ja omaisia.

OMAVALVONTASUUNNITELMA

Tehostetun palveluasumisen omavalvontasuunnitelma ja Portsakodin viikko-ohjelma olivat muovikalvossa hissien seinällä.

Omavalvontasuunnitelma olisi hyvä sijoittaa osastolle näkyvälle paikalle, koska lyhyen hissimatkan aikana suunnitelma voi jäädä huomaamatta.

Lisäksi omavalvontasuunnitelmaan on tarkemmin yksilöitävä toiminnasta vastaava henkilö, kenelle työntekijällä on ilmoitusvelvollisuus ilmoittaa työssään havaitsemista epäkohdista sosiaalihuoltolain 48 § ja 49 § perusteella.

PALOTURVALLISUUS

Portsakodista toimitettiin viimeinen yleinen palotarkastuspöytäkirja.

VUODEN TEEMA

Oikeusasiamiehen kanslian vuoden teemana on oikeus yksityisyyteen. Tehostetussa palveluasumisessa jokaisella asukkaalla on oma tilava huone.

HUOMIOT

Tarkastuksella Portsakodin palvelutalon alakerran yhteistilat todettiin avariksi ja valoisiksi. Tehostetun palveluasumisen huoneet olivat tilavat ja toimivat.

ARVIO

Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin totesi tarkastushavaintojen perusteella seuraavaa.

Apulaisoikeusasiamies piti myönteisenä tarkastajille annettuja kahta hoitosuunnitelmaa, joihin oli yksityiskohtaisesti kirjattu asukkaiden hoidon tarve, tavoitteet ja toteutus. Hoitosuunnitelmassa näkyy myös asukkaan mieltymykset ja mielipiteet.

Apulaisoikeusasiamies piti myönteisenä myös sitä, että hoitosuunnitelmiin oli tehty kirjaukset hampaiden päivittäisestä hoidosta ottaen huomioon suun terveyden merkityksen iäkkään henkilön yleiskuntoon.

Portsakodin palvelutalossa järjestetään monipuolista viriketoimintaa sekä yhteistiloissa että osastoilla, ja myönteistä on palvelutalon oma fysioterapeutti, joka voi antaa myös yksilökohtaista fysioterapiaa sekä lääkärin viikoittaiset käynnit.

Apulaisoikeusasiamies kiinnitti huomiota siihen, että toiseen hoitosuunnitelmaan oli kirjattu asukkaan liikkumisen rajoituksia. Kirjausten mukaan rajoitukseen oli saatu muistisairaahan asukkaan ja hänen omaisensa suullinen lupa. Kirjauksista ei käy ilmi, että rajoituksesta olisi päättänyt lääkäri. Rajoitustoimenpiteen käyttö muistisairaahan henkilön luvalla, joka ei välttämättä ymmärrä asiaa, ei voida pitää hyväksyttävänä. Hoidollisten rajoitustoimenpiteiden käytön tulee perustua aina lääkärin tekemään arvioon ja päätökseen. Rajoitustoimenpiteiden tarpeellisuutta tulee lisäksi arvioida säännöllisesti.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Kaisu Lehtikangas
notaari